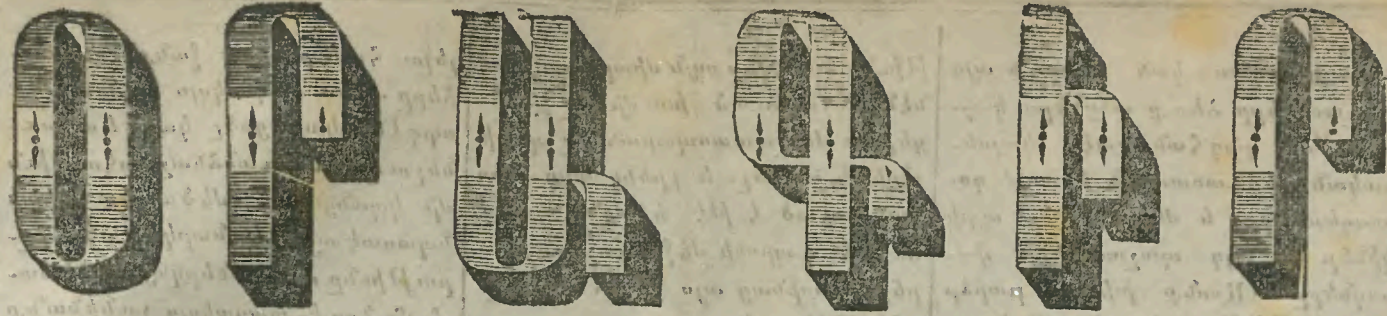

Օրոգորը կը հրատարակուի առ մին օր բաց ի կիւրակէ իւ տուն օրերէ :

Հարեկան գինն է Պոլսոյ համար կանխիկ 230 դրոշմ, իսկ գումարաց համար կանխիկ 21/2 լամբ : ոսկի : զոր բաժանորդը գրուի ձեռագրեր կը պարտաւորին կամ իրենք ուղղակի մեզ գրելու և կամ յիշեալ գումարը վճարելու : Համար Պոլսոյ մէկը ցոյց տայ :

Օրոգորն յն հաւաք 1 զարուշ կը ծախուի :

Դանձոցման տարը ստօջին անգամի համար 5 դրոշմ երկրորդին 2 դրոշմ և տակն անգամի համար տրիշ տակարար խն կը դրոշմ :

Համար և ուրիշ գրութիւնք պէտք է գրել ձեռնարկար եղաչառ : Կտակ վիճակ խան 4 թիւ տնտեսի : Օրոգորն խոստարեան տնտես :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՋՐԱՅԻՆ ԵՐ ԵՌԵՒՆԱԿԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

1874 ՅԵՒԱԼ ԿԱ

ԵՐԵՒԱՆԻ 28 ՅԵՆՏԵՐԵՐ 1874

ՉԻՆԵՐ 20

ԱՆՍՏՐԱԿԱՆ 9 ՅՈՒՆԿԱՐ

ԹԻՒՆ 636

ԿՐԻՍՏԱՆԻԱՆՈՒԹԻՒՆ 2 ԴԵԿՏԵՐԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հեռեկան ընտիր յօդուածը, զոր «Ժողովրդ» տը Պիւքարէստ յրա-դրոյն խմբագիր, իսկա տը Մար-տիրոս գրած է օգտակար կը հա-մարենք թարգմանելով ընթերցո-ղաց հաղորդել :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՍԵՆԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ա.

Ժողովրդաց դատարարութիւն-նը, յամի ու գծուարին եղանակաւ կը վատարուի : Մամուլը պաշտօնն է իր գործութեան չափուն համեմատ նպատակը անոր : Պէտք է որ տե-սական ունայն ինդիքներով դրա-դիրը որոց համար բաւ էմնալ ի-րենց վերադասութեան սահմա-նին մէջ : այլ պէտք է գործնական ինդիքներով վրայ ուշադրութիւն-նիս հրաւիրել : վասն զի անոնք մեր ամենին կենսական և անենին ան-հրաժեշտ շահերուն հետ կապակ-ցուի իւր ունին :

Կարծիք որ ուշադրութեան առ-նենք զանոնք անբնական ինդիքն կը-նենք մեր անմիջական կոչած շա-հերուն համար :

Աշխարհիս վրայ երկու դաս մար-դիկ կը գտնուին : ոմանք քաղա-քականութեան վերաբերեալ իրեն-դրոյ կարեւորութիւն չեն տար : բնդ-հակառակն ուրիշները միայն անով կը դրադիր : երկուքն ալ պոխասութիւն ունին :

Կարեւորութիւն չի տալ քաղա-քականութեան տաի ամենամեծ պակասութիւնն : մէ : Նա մանու-անդ վտանգ է : քաղաքականու-թիւնը մեզ նկատմամբ անտարբեր գտնուող բան մը չէ : քաղաքա-կանութիւնը կառավարութեան գի-տութիւնն է : և կառավարութիւն-նը այ մեզ ամենուս հետ յարա-բերութիւն ունի : Դանձաւորն պատերազմ, հասարակաց կրթու-թիւն : կրօնք անգամ, անոր իրա-ւասութեան ներքե կը գտնուին : և մեր անոր ցոյց տուած կամ հետե-ւելուն լուծութեան հաւանութիւն տուած ուղղութեանը համեմատ տակ թէ գէշ անոնց վերաբեր-եալ խնդրոյ յուժու կը հո-դայ : ինչպէս կարելի է որ ան-տարբեր ըլլանք գիտնալու համար թէ : Նա ինչ կը պակաս մեր գոր-ծերը կը տեսնէ :

Կառավարութիւնը աղիւր մը իրը մատակարարն է : Ամենք ալ յատ մարդիկ կը տեսնենք : օրը դըքաղա-քականութիւնը արհամարհելով զայն անորք դրադմունք կը կար-ծեն և իրենց ընդի պահպանու-թիւնը օտարի մը ձեռք կը յանձ-նեն : Գանի որ անոնց հարստու-թիւնը տեսն : ամեն բան լաւ վիճա-կի մէջ է իրենց համար : Նոքա շատ հեշտ կը գտնեն անանց աշ-խատեան վայելելը : Ամեն ա-միս մատակարարին իրենց դրան-

դանին վրայ որ և ինչ գումար մը կը դետեղէ : Բարակութեամբ կը մտնեն զայն մինչև որ ամայն վեր-ջը հասնի : Երբեմն ժամանակէն առաջ կը պահանջեն առնել իրեն և երբեմն ալ գումարէն մեծ մաս մը զերջերով ստակներ կանխա-կառնեն : Արդարեւ լաւ է այս ճա-րան :

Այս, մինչև այն օրը երբ մէկը գայ և մեզ իմացնէ թէ ամեն բան լինիւմ է : թէ ստացուածքնիս մը-ճացած ըլլալով ուրիշ բան չտեսնե-ր ընելիք բայց եթէ չքաղաքական մէջ պառկել յուսահատութեամբ երազելով անցեալը որ չի նիւթի դառնայ այլ ևս :

Միթէ իմաստութիւն չէ՞ր որ-դիօք թէ՛ մ'ալ բուն իսկ մեր գոր-ծերովն զբաղել : Թերեւս նուազ պի-տի վայելենք բայց աւելի երկար վայելած պիտի ըլլայինք և պիտի կարենայինք մինչև վերջը պահել մեր անկախութիւնն ու արմատա-պատուութիւնը :

Պէտք է հրաժարել երբեք ոչ մեր պարտականութիւնէն և ոչ մեր իրաւունքէն : Այս հրաժարումը սուղն կը նստի մեզ :

Ուրեմն, ամեն քաղաքացի իրա-ւունք և պարտք ունի հասարակաց խնդրոյն զբաղելու : Աւաղայն ժո-ղովրդաց օրը այս ճշմարտութիւնը կը մոռնան : Դեկտ. 28 պետական հարուածէն մէկ երկու օր ետք, Հոյր Լաքորտէր թուրքի մէջ հե-տեւեալ պերճաբան ճառը կ'արտա-սանէր : Զոր անկարելի է մեզ այսօր առանց խորին դառնութիւն մը զգուշ կարգալ :

«Իբրեւ ինչպէս ու պարտքերն ին-գործողութեան անոնց գտնուելով, ինքնինքն լոկ վիճակներ մը պաշտպանութեան ներքե գնող ժողովուրդները, հասարակայն գոր-ծոց միջամտութիւն ընել չուզած ատենին, միայն հարստութիւնը կը մնայ իրենց իր գործաւորան մը-լոյ : Հետեւեալը գլխաւոր պրադ-մանքն ինչ ձեռք անցնել : Դա-հառնեմ ամենուն սիրտը կը գրա-ւէ : Հայրենիքը որ մեծ ամեծ գործոց տեղին է : առևտուրի հրապարակ կը դառնայ : Այս երկրին քաղա-քացիները վաճառականի գործա-կալներն են : հաշուաւորներն են անոնք բեմը և պանքան կամ պոր-տան է անոնց կապիտալը :

Հոն գրականութիւնը արհամա-րելի է ժողովրդէն : վասն զի ճո-րութեան ճամբայ մը չէ : և եթէ մշտաբար բնութիւնը մարդոց ճա-շտիկն հակառակ բաժը հանձնարել ստեղծելի տեսնէ թէ իրենց երկ-նային ձիրքն ու հանձնարին անար-ժան կը գտնուին և մուսանին հազ-կատակի միտելով ոսկւոյ համար ունեցած ծարաւէն պարկեշտու-թիւնն ու ճշմարտութիւնը կը մատ-նեն : Բանաստեղծները, գրական-թիւն ըլլալով տեղիւն վառաճայն-նը ստակի ձայնին առջև իրը ե-րազ կ'երել նոցա : Ամեն գործ ի-րեն տրուած կարեւորութիւնն կը-

չափուի ինչպէս նաեւ պատիւը իւր յառաջ բերած շահէն :

Ամենէն մեծ անունները, եթէ ճշմարտ մեծ անուններ կրնան ըլ-լալ, այսպիսի ընկերութեան մէջ վաճառականական գործոց մէջ կը տեսնու և այս գործերը որք եր-րորդական կամ չորրորդական օ-գուտ մը ունին, առաջին կարգը կը բռնեն և այս կարգը ոչ ոք կը զլանայ անոնց : Ասոնք որ ընդ-հանուրին չափուց վարչութեան պաշ-տօնը ունին, կը սիրեն մանաւոր հարուստներու չափ ընչոց տեղ ըլ-լալ : Արդատութեան ինչ ըլլալը ոչ ոք կուզէ զիտնալ, ոչ ալ հա-րուստները : Դաւալութիւնը ճոխու-թեան անեղն հետ կ'աճի, և ճա-շտից այս յորդումը, իբրեւ թէ բաժանեալ երկու մասերու կը դառնէ ժողովուրդը, մէկ մասը ա-մեն բան առատութեամբ կը վա-րկելի, միւսը ամեն բանի զուրկ է :

Մինչդեռ երկրի մը մէջ ուր հը-րապարակային կեանք կայ, կ'առա-վարեան գործոց ճանաչակց ըլլա-լու պատիւը վիճ վառապիտու-թիւն մը կը գրգռէ և մարդկայն բնութեան ստորին հակամիտու-թեանց գիտաց փառաւոր զուգա-կիւն մը կը կանգնէ, հոս մասնա-ւոր կեանքը վարող ժողովրդաց մէջ արեւան և վատթարութեան ըն-թացքը անկարելի է արգելալ : Եւ հաճախ իրենց կ'աճի, անոր կը հետեւի շաղկապութիւնը և բարոյց ապականութիւնը ամեն բան կը վերջանայ :

«Բանիկ ինտմեդիալութեան ներ-քե, չըսենք ծառայութեան ձեռ-ուած ժողովրդաց մէջ հարստու-թեան հետեւեալն է դատարկա-պարտութիւնն և պատարկապարտու-թիւնը : բարոյց ապականութեան անթաւանակելի մարն է : Ինչ ընէ մարդ ինքնինքն, երբ ալ պէտք չունի հազ ու տասի ճարտու և ա-մեն յոգնութիւն անօգուտ ընող առատութեան մը մէջ : բան մը չի տեսնել իր գիտուն վերեւ որ յա-լատութիւն գործէ զինդը պա-պախտաւորութեան գաղափա-րութիւն :

Հոն ուր հասարակայն կեանքը հաստատուած է, ամեն հարստ պատրիկեան կը ըլլայ կամ կրնայ ըլլայ : Այն վայրերէն յարմիր յատուկ շահոց դրադումը կը գաղթի, հանրային խնդրոյն շահ-ը իրեն կերեւան և իր հանձնարն ու սիրտը կը հայցեն :

Իր հարցը պատմութեանը մէջ կը կարգայ այն մարդոց օրինակը, որոնք իրենց մեծագումար ժա-ռանգութիւնը պատուած են մեծ անձնա իրութեամբ մը, և իր բնա-ւորութեան վիճակները իր ստա-ցած կամ ընդունած անկախութիւ-նը թիւ մը համապատասխանուն պէս տէրութեան ծառայելու խոր-հուրդը զնոց վերադարձնել և վատա-կաց հետաւորելի մը կը պարզէ իր առջև : Իրեն հարկ պիտի ըլլայ խո-սիւր, գրել, հրամայել իր տաղան-դովը և զորացնել այդ տաղանդը

որքան ազնիւ ալ ըլլայ ինքնին, այն միւս զօրութեամբ որ երբեք չը խախտուի անպարտաւորութիւնն է այդ :

Իր տղայական հասակէն ունեւ պատրիկեանն, այսինքն հասարա-կային մարդուն որդին եռանդով կը գիտէ այն ապագան, որ իրեն կը սպասէ իր քաղաքակցաց դիմա-ցը : Նա չ'արհամարհէր գրագիտու-թիւնը, զի գիտէ թէ գրագիտու-թիւնը մարի գերիշխանութիւնն է, պերճապատութեան և ճաշակի միա-նալով աշխարհի պատմութիւնն է այն բանութեանց աղատութեանց գիտութիւնը : դաւերէն բնդառն-ուած լոյսը բոլոր այն մեծ մար-դոց ստուերը որոնք կ'իջնեն իրենց փառքէն իրենց նմանիլ ուղղհոյ-ւոյն մէջ և կ'առանգեն անոր ի-րենց յիշատակին վերաբերելու և իրենց պէս գործելու քաջարտու-թիւնը : Գրագիտութիւնը ճշմարտ ժողովրդաց պաղատարանն (վաճան) է, և երբ Աթէնք ծնաւ : Բաղլաս եղաւ իւր Աստուածը : Միայն անի-նալ վիճակի մէջ գտնուող ժողո-վուրդները չը գիտեն անոր արժե-քը : վասն զի նիւթը գաղափարէն վեր գնելով, ալ չ'են տեսնել ինչ-որ կը լուսաւորէ և ալ չ'են գը-րալ ինչոր կը յուզէ : Այլ կենդանի ժո-ղովրդաց մէջ գրոյ մշտութիւնը կրօնքէն յետոյ առաջին հանրային գանձն է : երկտարադալութեան համար և չափահասներու սուրը :

«Այսպէս կը կարծուի բարձր մտածութեանը վիճակները : Ինչ-մէջ ժողովրդի մը բնութիւնը ե-թէ հարստութիւնը գեւա-հեշտա-միներ կ'արտադրէ հոն քաղաքա-ցիներ ալ կ'արտադրէ :

Բայց հոն ուր հայրենիքը թա-փուր տաճար մըն է, որ ուրիշ բան չ'ապաւնէր մեզ, բայց եթէ լաւ-թիւն և անցաւորութիւն, անոր յորթը անհոգին անգործութեան մէջ յոփութիւն մը գոյանայ : Հո-դիներու ուժը, եթէ գեւա-հեշտա-միներ քով, կը սպասի ընկնելով : Պարտաւորութեան մեծ ժառան-գութեանց բեռը կը կրեն և մա-լած սրտը ի դարձ կուգան այն-պիսի պաշտօններու ետեւ որոնք ի-րենց կը նմանին :

Հայտնակաց տղապանութեանը և իշխանաց աղափանութեանը մէջ փոխանակութիւն մը տեսնել կ'ու-նայ : Տեղադր, ալ ընելիք բան չու-նենալով զի ամեն բան ներուած է իրենց քով, կը սպասի ընկնելով : Պարտաւորութեան մեծ ժառան-գութեանց բեռը կը կրեն և մա-լած սրտը ի դարձ կուգան այն-պիսի պաշտօններու ետեւ որոնք ի-րենց կը նմանին :

«Դո՛ւք ինչի վերջանելով, յե-աին կէտ մը յաւելունք :

«Հասարակայն կեանք ունե-ցող երկրներու մէջ, քաղաքա-ցիներ անբաւարարելի է, այսինքն թէ ինչքերը, պատիւը, աղատու-թիւնը և իր անքի քմահաճ բրա-նարարութեան աղաւ են և ան-յայլ թելի գաղափար մը, օրէնքը միայն անոր կը խառնուի :

Բայց ոչ թէ մեռեալ օրէնքը, այլ, բայց իւր պարտաւորութիւն-ներէն, ամեն բանէ անկախ եղող դատարարի մը կենդանի օրէնքը : Այս կատարեալ ապահովութիւնը զոր ոճիւրը միայն կրնայ խառնել, կը բարձրացնէ բարբերը : Խրա-քանչիւր օր պատուաւոր հնաղան-գութեամբ ինքիւնքը արդարու-թեան ծառայ կը ճանչէ և ինչ որ ալ ըլլայ կառավարութեան սխալ-ները, ինքը ինքը ամենակարող կը զգայ անոնց գէ՛մ : Այս վատահո-լութեան շնորհիւ, հասարակաց խնդ-րոյն նկատմամբ ազնիւ զգացում մը և չարիք ընելու անկարող ա-ղատութեան մը անկեղծ ծառա-յութիւն մատուցանելու տենչ մը ինքեան կը ծնանին : Արդոյլ հայրենիք մը հանդիստ օր կը ըն-ծէ : նախախնամութեան իրեն չ'ար-հած հոգին վրայ :

«Առանձնական կեանք վարող ժողովրդաց մէջ, օրէնքն անդամ անախառնեալ կամաց հանդիպն առջև կը խանարհի : Գտնուորք, միշտ անհաստատ և կոխեալ, օր-դարութեան հրամաններուն տեղ, ուրիշներուն հրամանին կը հըպա-տակին : Խաղաղանք օր տեսնե-լով որ իւր բաղդը մէկ կ'արգելա-պնէ ձեռքէ : Երկիւղ մը կ'իմանայ, երկիւղ մը որ իւր արարքները խօսքերն ու միջնեւ անդամ միտքը կը կաշկանդէ : վախը, որ զգա-յանց մեծանաւասան է, այս ժողո-վրդեան հոգին կ'ըլլայ : Այս վա-խը նուազեցնելով համար կը դառ-ւորութիւն ինքը անոր քով վարպե-տութեամբ մուտ կը դառնէ և շո-ղաքութիւն ինքը զայն ծածկելու ետեւէ կ'ըլլայ : Չորսը հրաւիրող և զիտուր արգաւանդող այս երեք մարութեանց պետութեան միջոցն որոնք կը վառի արանան, բար-բերը կը նուազանան, ծառայու-թիւնը միայն յառին կը կենայ և իւր ճշմարտ բան արհամարհանքը կը մնայ :

Հայր Լաքորտէր ժողովրդեան մը իր իրաւունքները մէկ մարդու ձեռք լծողուն վտանգները և հասարակաց շահան նկատմամբ ցոյց տուած անտարբերութեան չար հետեւեալներէն մէկ քանին նա-խատեսած էր : Բայց իւր միտքը մինչև իրականութիւնը թափանձե-լու չէր համարձակած, և եթէ ներկայութիւնը գուշակած ան-գունդին խորը ընդհակարդ ըլլալ, որն որ անկարելի է : այն սոսկալի տեսարանէն զարհուրած յետա պի-տի ընկրկէր :

Մեր օր գտանք տեսնելու գա-տապարտուցանքաւորք օր օրուտ պիտի քաղնք անոնցմէ պիտի սով-րինք վերջապէս : քայլել այն ճամ-բոն մէջ որպէս տուած ուղղութեան կախումն ունի մեր վերկութիւնը կամ մահը :

Հոս տեսնեմ թէ հասարակայն կեանք նկատմամբ ցոյց տուած ան-տարբերութիւնն միշտ ուր կը-տանի գնալ, կը մնայ այժմ քննել թէ որչափ և ինչպէս իր քաղաքիւր

